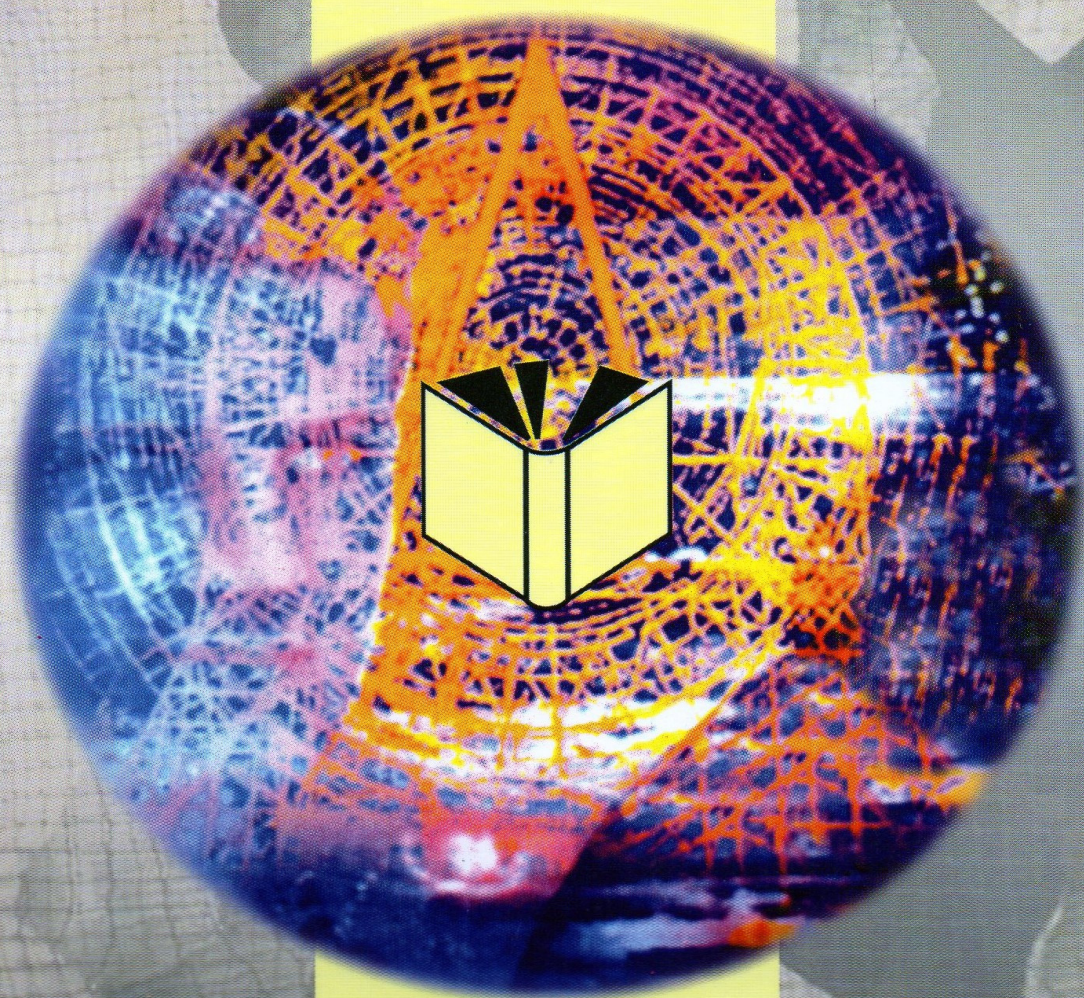

СОВРЕМЕННОСТЬ

5

СОВРЕМЕНОСТ

СПИСАНИЕ ЗА ЛИТЕРАТУРА, КУЛТУРА И УМЕТНОСТ

2005

Год. 53, број 5 (декември)

СОВРЕМЕНОСТ

Списание за литература, култура и уметност

Издавач: Современост, Скопје

Редакција

д-р Васил Тоциновски, главен и одговорен уредник

м-р Виолета Мартиновска, уредник

д-р Методи Манев, уредник

м-р Ранко Младеноски, извршен уредник

Лектор

Верица Тоциновска

Коректор

Божо Стефановски

Ликовно-графичко решение

Илија Богоевски

Компјутерска подготовка и печат

Академски печат, Скопје

СОДРЖИНА

КНИЖЕВНИ ДИЈАЛОЗИ

МАКЕДОНИСТИКАТА МИ Е ОБЈЕКТИВНА СТРАСТ И ЛЈУБОВ (разговор со проф. д-р Горан Калоѓера).....	7

ТВОРЕЧКА ЛАБОРАТОРИЈА

<i>Олга АРБУЉЕВСКА</i> ВИНОЖИТИЈА.....	18

<i>Петре БАКЕВСКИ</i> ВДАХНОВЕНИЕ ОД БОГОВИТЕ.....	21

<i>Срѓан КЕРИМ</i> ЦРНАТА ДАМА.....	31

ИНТЕРПРЕТАЦИИ

<i>Блаже РИСТОВСКИ</i> ПРОФЕСОРОТ И ДРЖАВНИКОТ МАНЕ ЧУЧКОВ ПРЕД И ПО АСНОМ.....	37

<i>Науме РАДИЧЕСКИ</i> ТРАДИЦИОНАЛНАТА ОСНОВА И МОДЕРНИТЕ ИНТЕНЦИИ ВО СЛОВЕНЕЧКАТА КРАТКА ПРОЗА МЕЃУ ДВЕТЕ СВЕТСКИ ВОЈНИ.....	70

<i>Блага ПАНЕВА</i> МОТИВИТЕ ЗА КРАЛЕ МАРКО ВО НАРОДНАТА ЕПИКА.....	77

<i>Гане ТОДОРОВСКИ</i> ВО ПОТРАГА ПО СПОМЕНИТЕ.....	89

<i>Владимир ИЛИЕВСКИ</i> ИНТЕРПРЕТАЦИИ НА ЦИТАТНИТЕ МАНИФЕСТАЦИИ ВО СОВРЕМЕНАТА ПОЕЗИЈА.....	95

<i>Неда БАКЕВСКА</i> ВЛИЈАНИЕТО НА ТЕЛЕВИЗИЈАТА ВРЗ НАЈМЛАДИТЕ.....	111

<i>Виолета МАРТИНОВСКА</i> АГОНИЈАТА КАКО ПОСТОЈАН ПОДВИГ И НАЧИН НА ОСОЗНАВАЊЕ.....	118

ИСЧЕКОРУВАЊА

Игор КРАЈЧЕВ

ДАР.....123

Драгица СИЛЈАНОВСКА

ЖЕНА 2005.....126

КРИТИЧКИ ПРЕГЛЕД

Ранко МЛАДЕНОСКИ

ВРЕДНА КНИГА ЗА ВРЕДЕН АВТОР.....128

Сенка АНАСТАСОВА

МУТАЦИИТЕ НА ЈАЗИЧНАТА ТРЕСКА.....135

Ранко МЛАДЕНОСКИ

ДРАМСКАТА МРЕЖА НА СТВАРНОСТА И ФИКЦИЈАТА.....142

Славчо КОВИЛОСКИ

ЗА МАЛЕШЕВИЈАТА НИЗ ИСТОРИЈАТА.....145

Борис АПОСТОЛОВ

САГА ЗА МАКЕДОНСКИТЕ ЦРНИЛА.....148

Никола АЛТИЕВ

ОДОТ КОН ИДНИНАТА КОРЕНЕЕ ВО МИНАТОТО.....153

Ранко МЛАДЕНОСКИ

ПОЕМА ЗА МАКЕДОНСКИТЕ ПОДЕМИ И ПАДОВИ.....157

Илија КАРАЈАНОВ

ИМАГИНАРНИ ДИЈАЛОЗИ СО УБАВИНАТА.....159

Љерка ТОТ НАУМОВА

ТРКА НИЗ СЕБЕСИ - НИЗ МОЛКОТ.....161

Радован П. ЦВЕТКОВСКИ

ПРИКАЗНИ ПО МОТИВИ НА ЦЕПЕНКОВ.....162

Никола АЛТИЕВ

ПРЕМОСТУВАЊЕ НА ВРЕМЕТО СРЕД НЕВРЕМЕ.....166

Борис АПОСТОЛОВ

КОЈ ЧЕКОРИ ВО МРАКОТ.....169

Радован П. ЦВЕТКОВСКИ

ОБЛАГОРОДЕНА ПРЕОБРАЗБА НА ПРИКАЗНАТА.....172

Ранко МЛАДЕНОСКИ

ДРАМСКАТА МРЕЖА НА СТВАРНОСТА И ФИКЦИЈАТА

*Наташа Аврамовска, Во виџелото на дереализацијата
(дујлото оно на македонската драма), Култура, Скопје, 2004*

Доминантен предмет на проучување и истражување во најновата книга на д-р Наташа Аврамовска е македонската драма во драма. Целта е да се демонстрираат и да се елаборираат сегментите на драмската испреплетена мрежа во која се нижат драми во драми, игри во игри, фикции во фикции. „Во вителот на дереализацијата (дуплото дно на македонската драма)“ е, всушност, книга којашто е замислена и реализирана како постструктуралистичка теориско-апликативна дескрипција на македонската постмодернистичка драма. Во нејзиниот теориски дел се детерминира инструментариумот што е неопходен за интерпретациите, додека во вториот (апликативен) дел од книгата се покажува практичната примена на теориските алатки врз конкретни македонски драмски текстови. Аврамовска во основа го интерпретира драмскиот текст како книжевно дело, но не се ретки преодите кон театарската претстава со цел да се доразработат и да се дорасветлат одредени понудени тези.

Авторката тргнува од современата теорија на комуникацијата за да стигне до клучните оперативни терминологски определби како што се интеракцијата, интертекстуалноста, автореференцијалноста и дереализацијата на драмата. Интеракцијата ја подразбира општествената и културната комуникација што, меѓу другото, значи дека таа ја опфаќа и улогата на рецепиентот во конструкцијата на

значењето на текстот (за структурализмот беа примарни спецификите на книжевното дело, а за постструктурализмот во прв план се поставени спецификите на рецепиентот на книжевното дело, компетентноста на неговиот културен код). Интертекстуалноста, покрај маркираноста од туѓиот текст како нејзин надворешен формален показател, се определува како темелен концепт на актуелната книжевна комуникација и на комуникацијата во културата како текст. Автореференцијалноста претставува драма во драма, игра во игра, фикција во фикција, дуplo дно во драмскиот текст. Во книгата е извршена една мошне показателна компарација помеѓу наратологијата и драматургијата - она што во прозата се дефинира како дискурс во дискурс, во драмата е игра во игра, сцена во сцена, врамена драма во рамковната драма. Дереализацијата, пак, се дефинира како драмска трансформација на стварноста во фикција, како подметнување на драмската фикција како драмска стварност. Поаѓајќи од ваквите определби, Аврамовска ќе заклучи: „Интертекстуалноста, метатекстуалноста, автотематизацијата и автореференцијалноста се градбените принципи на современиот Вавилон на артефактот“.

Меѓу бројните теориски проблеми кои Аврамовска мошне темелно, како што самата вели, ги промислува, би го издвоиле прашањето за местото и улогата на публиката од животната стварност

(гледачите од надворешниот комуникациски состав), но и за функциите на публиката која се јавува како конститутивен сегмент на драмската стварност. Се потенцира дека гледачите од надворешниот комуникациски состав (најбанално кажано - оние што платиле билет за да гледаат драма) се неприкосновени и безбедни од какво и да е нивно физичко инволвирање во драмското дејство: „Прикованоста на гледачот за столчето не се докинува ниту во драмите/ претставите кои ја 'разнишуваат' границата на четвртиот ѕид. Гледачот е безбеден пред опасноста дека може физички да биде вовлечен во дејството на сцената (кавгата, тепачката, егзекуцијата и сл.)“. Од друга страна, онаа публика која е дел од сценското дејство врши разни функции во драмата кои авторката ги елаборира во овој труд.

Дека Аврамовска не ги зема здраво за готово досегашните проучувања на теоријата на драмата и на самата драма и дека таа се придржува до правилото дека секоја теза е подложна на проверка, потврдува нејзиниот полемичен тон во врска со одредени теориски и апликативни изводи на Ан Иберсфелд и на Златко Крамарик (да се види особено стр. 92 и стр. 279 - 281). Без да навлегуваме во елаборација на суштината на одредени несогласувања на Аврамовска со одделни изводи на Иберсфелд и на Крамарик, само ќе заклучиме и ќе потенцираме дека авторката на оваа книга не импровизира во процесот на теориското осмислување и промислување на прашањата поврзани со драмската интертекстуалност и автореференцијалност. Се потврдува ваквата теза и со фактот што Аврамовска и своите теориски изводи ги става на проверка преку интерпретацијата на повеќе македонски драмски текстови.

Станува збор, всушност, за апликативна демонстрација на елаборираниот теориски инструментариум. Извршена е

интерпретација на драмски текстови од повеќе автори: Коле Чашуле („Вејка на Ветрот“, „Вител“, „Партитура за еден Мирон“, „Како што милувате“, „Дивертисман за еден Стрез“, „Вејка 2“); Јордан Плевнеш („Р“, „Македонише Цуштенде“, „Југословенска антитеза“, „Слободен лов“); Горан Стефановски („Јане Задроз“, „Диво месо“, „Лет во место“, „Дупло дно“, „Тетовирани души“, „Кула вавилонска“); Русомир Богдановски („Патенталија и Тентелина“); Венко Андоновски („Бунт во домот за старци“) и Дејан Дуковски („Буре барут“). Во процесот на толкување на овие драми Аврамовска ги бара и ги наоѓа нивните специфики во врска со интертекстуалноста, метатекстуалноста, автореференцијалноста, но и на дереализацијата. Засегнато е овде и прашањето за карактерот на релацијата фолклор - драма.

За драмата „Вејка на ветрот“ од Коле Чашуле се потенцира, меѓу другото, дека во неа има елементи на виртуелна изведба на „игра во игра“. За драмата „Вител“ се заклучува дека „Авторското насловување на драмата се јавува како метатекстуален индекс на означување на нејзината структура - како вител на дереализацијата на стварноста“, но и дека во неа се врши дереализација на ликот на Затвореникот. Во толкувањето на оваа драма Аврамовска идентификува публика од прв ред која е во рамките на драмата како нејзин составен дел (публика 1 - затворениците и публика 2 - другарите на Затвореникот) и публика од втор ред, вон драмата (гледачите од надворешниот комуникациски состав) при што ги елаборира особеностите на нивните гледни точки во однос на драмското дејство.

Во драмата „Р“ на Јордан Плевнеш, според интерпретативните наоди на авторката на оваа книга, интертекстуалниот момент се јавува во функција на автореференцијалниот аспект на драм-

ската структура. Во драмите на Плевнеш, елаборира натаму Аврамовска, се случува актерско распетие на чигата помеѓу фикцијата и стварноста, односно интерференција на стварноста и фикцијата во драмата „Р“ која „останува конечно да биде реализирана во просторот на психичката стварност на актерот Максим Бродски, во неговата подготовка за изречување пред публиката - која никогаш ја нема. И кога ја има“.

Фолклорниот светоглед прекршен низ визурата на актуелната општествена проблематика е основата врз која се темели интертекстуалната драмска структура на „Јане Задрогаз“ од Горан Стефановски. Во неа, според толкувањето од авторката на книгава, е извршена карневализација на преданието што претставува „игра во игра“, односно врамена драма. Таа врамена драма, констатира Аврамовска, е тавтолошко удвојување на структурата на рамковната драма. Изреката овде се јавува како посебен случај на интеррамковно врамување, односно функционира опозицијата помеѓу „нулното рамниште“ на секојдневниот народен говор и кодираниот јазик на фолклорната меморија. За драмата „Диво месо“, пак, се констатира дека во неа е извршен упад на фолклорната формулативност во рамките на прозниот говор. И воопшто, кога Аврамовска зборува за интертекстуалноста и автореференцијалноста во драмите на Горан Стефановски, мисли пред сè на инволвираните фолклорни сегменти во нив. Па ќе заклучи дека „фолклорот во драмите на Стефановски функционира како театрален гест, а истовремено и како автореференцијален маркер на аспектите на неговата драмска/ театарска структура“ што, пак, од своја страна е илустрирано со детската игрива песничка „Си бил еден поп...“ што ја потпевнува Киро во драмата „Лет во место“. „Таа е интратрамковна рамка која ја срцаи самата драмска структура на драма која во себе содржи драма“, заклучува натаму авторката покажувајќи ја на тој начин сложеноста,

односно заплетканоста на интертекстуалноста и автореференцијалноста како драмски особености. Културната интеракција, односно книжевната интертекстуалност овде се претпоставува и во една по малку невообичена компарација меѓу сегменти од наратолошкиот дискурс од една и од драмската структура од друга страна. Имено, Аврамовска ја посочува аналогијата меѓу интегрираните семантички јадра на браќата Андреевиќ како драмски ликови и на браќата Карамазови како прозни, романескни ликови.

Во безобразната комедија „Патенталија и Тентелина“ на Русомир Богдановски се открива, меѓу другото, повеќекратна изведба на „игра во игра“, но и нарушување на интеракциските граници на изведбата. Станува збор, всушност, како што потенцира Аврамовска, за постојано пресвртување на односите стварност - фикција при нивното конечно втемелување во премерувањето со „обредната рамка“ со што е остварен учинокот на „ѓаволската драматургија“ на прелагата.

Книгата „Во вителот на дереализацијата“ изобилува со вакви и слични релевантни теориски и апликативни изводи за дуплото дно на македонската драма. Пристапот на Аврамовска кон поставената проблематика е систематичен, аналитичен, синтетичен, полемичен и, пред сè, мошне сериозен. Тезите и заклучоците секогаш се аргументираат и се илустрираат, а сосема отворено и без зазор се посочуваат прашањата кои и натаму остануваат неразрешени и неразработени. Тоа покажува дека авторката на оваа книга не била обременета со самозалажувачката омнисцентност на теоретичарско-критизерската суета и дека била свесна за замките кои на секој чекор ги поставува ѓаволски бескрајниот херменевтички круг. Тоа е така, зашто само така можела Аврамовска да изработи ваков ретко солиден теориско-апликативен труд за македонската драма во драма.

СОВРЕМЕНОСТ

Списание за литература, култура и уметност

Издавач: Современост, Скопје

Управен одбор

д-р Димитар Бошков, претседател

д-р Добрила Миловска

д-р Васил Тоциновски

Радован П. Цветковски

Мишо Китаноски

Надзорен одбор

Божо Стефановски

Јованка Сарџовска

Славчо Ковилоски

Првиот број на Современост излезе во Скопје, април 1951 година.

Досегашни главни и одговорни уредници:

(1951) - Киро Хаџи Василев

(1951 - 1952) - Владо Малески

(1952 - 1953) - Славко Јаневски, Димитар Митрев и Ацо Шопов

(1954 - 1968) - Димитар Митрев

(1969 - 1982) - Георги Сталев

(1983 - 2002) - Александар Алексиев

Списанието излегува петпати годишно со материјална поддршка од Министерството за култура на Република Македонија
Материјалите до еден авторски табак се доставуваат на дискета и печатен текст на македониан тајмс 12, не се рецензираат и не се враќаат.

Адреса: Списание „Современост“, Скопје

ул. „Франклин Рузвелт“ 8, пош. факс 221

Чек с/ка 300000001185473,

Даночен број 4030988132811

Комерцијална банка а.д. Скопје

Годишната претплата изнесува 1000 денари, а за странство 40 евра.

ISSN 0038-5972